

УДК 821.161.2

Психологічний аспект аналізу малої прози Григора Тютюнника на уроках літератури

Лариса Вікторівна Макаренко

КАНДИДАТ ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТ
ДОЦЕНТ КАФЕДРИ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
СЕВАСТОПОЛЬСЬКОГО МІСЬКОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
e-mail: Larisa-Sevast@ya.ru

Лілія Ридванівна Карабашева

МАГІСТР СЕВАСТОПОЛЬСЬКОГО МІСЬКОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
e-mail: Liliyakarabasheva@mail.ru

У статті розглядаються особливості аналізу новел Григора Тютюнника у психологічному аспекті, з'ясовуються основні акценти, які повинен розставити вчитель під час роботи над текстами малої прози Григора Тютюнника на уроках літератури у старшій школі. Увага зосереджується на таких формах психологічного зображення (засоби відтворення психологічного світу героїв), як портрет, психологізований пейзаж, художня деталь.

Ключові слова: психологізм, психологічний аналіз, портрет, пейзаж, художня деталь.

Постановка проблеми. У літературі як шкільному предметі закладено великий пізнавальний і виховний потенціал. Художня література завжди прагнула досягнути приховані можливості людської душі. Талановитий митець здатен передати стани й почуття людини, її думки й прагнення. Адекватне сприйняття й інтерпретація художнього твору учнями можливі лише за умови оволодіння певною сукупністю знань, умінь і навичок аналізу особливостей відображення внутрішнього світу людини. Проте аналіз художніх творів в аспекті психологізму в методиці літератури й досі залишається малодослідженою проблемою, що й зумовлює **актуальність** даної статті.

Саме з іменем Григора Тютюнника, одного з яскравих представників неореалізму в українській прозі 60–80 років ХХ ст., пов'язують таку визначальну тенденцію української прози другої половини минулого століття, як поглиблений психоаналіз. Творчість Григора Тютюнника є об'єктом постійної уваги науковців. Панорама сучасного «тютюнникознавства» представлена в монографіях

Л. Мороз, в окремих літературознавчих дослідженнях, статтях, есе і рецензіях О. Гончара, П. Загребельного, М. Жулинського, В. Фашенка, Г. Сивокона, Г. Штона, І. Дзюби, Т. Аврахова, В. Дончика, М. Малиновської, В. Нарівської, О. Пахльовської та ін. Зокрема, психологізму Гр. Тютюнника присвячено ряд досліджень (Г. Гримич, В. Даниленко, Н. Заверталюк, І. Захарчук, Л. Мороз, Н. Тульчинська, М. Хороб). Однак варто звернути особливу увагу на психологічний аспект аналізу малої прози митця на уроках літератури в загальноосвітній школі.

Метою статті є виявлення засобів, прийомів розкриття внутрішнього світу героїв, психічного стану особистості в її зіткненні із зовнішнім світом у новелістиці Григора Тютюнника на уроках української літератури.

Методологія вивчення психологізму склалася ще в 1960–1980-х роках як результат наукових пошуків Л. Гінзбург, М. Кодака, В. Фашенка, М. Храпченка тощо, а в розвідках І. Зимомрі, С. Павличко, Н. Зборовської, А. Печарського започатковано спроби вивчення творчості письменників у психоаналітичному ключі.

За визначенням Василя Фашенка, психологізм — це «універсальна, родова якість художньої творчості. Його предметом є відображення внутрішньої єдності психічних процесів, станів, властивостей і дій, настроїв і поведінки людини, а також соціальних груп і класів. Психологізм також визначається як художня система форм (типів) і засобів зображення та вираження людської психіки в літературі» [9]. Сучасний російський науковець Андрій Єсін трактує психологізм у літературі як

«особливе відображення внутрішнього світу людини засобами власне художніми» [2, с. 18].

Вирізняють три основні форми психологічного зображення, до яких відносяться всі конкретні прийоми відображення внутрішнього світу літературних героїв: пряму, непряму й сумарно-означальну. Перші дві форми були теоретично виділені російським психологом І.В. Страховим: «Основні форми психологічного аналізу можливо розділити на зображення характерів «зсередини», – тобто шляхом художнього пізнання внутрішнього світу дійових осіб, яке виражається за допомогою внутрішнього мовлення, образів пам'яті й уяви; на психологічний аналіз «зовні», який виражається в психологічній інтерпретації письменником виразних особливостей мовлення, мовленнєвої поведінки, мімічної та інших засобів зовнішнього прояву психіки» [3, с. 4]. Зображення характерів «зсередини» називають прямою формою, а «зовні» – непрямою, оскільки з цієї форми ми дізнаємося про внутрішній світ героя через зовнішні симптоми його психологічного стану.

Про третю форму психологічного зображення А. Єсін пише: «Але у письменника існує ще одна можливість, ще один спосіб повідомити читачеві про думки й почуття персонажа – за допомогою називання, стислого позначення тих процесів, які протікають у внутрішньому світі. Такий спосіб будемо називати сумарно-означальним» [1, с. 4]. Таким чином, психологізм є «стильовою єдністю, системою засобів і прийомів, які спрямовані на глибоке і детальне розкриття внутрішнього світу героїв» [2, с. 18].

Цікавою інформацією для учнів стане така обставина, що сам письменник вважав, що для розкриття думки (образу) «...достатньо натякнути. Потрібна деталь. Але – ніяких крайностей» [4, с. 49–50]. Для розкриття внутрішнього світу героїв, з'ясування особливостей їх психологічного стану Гр. Тютюнник приділяє увагу **портретній характеристиці**. Для цього автор безпосередньо звертає увагу на деталі зовнішності головного героя, наприклад, у новелі «Син приїхав»: «...Павло рудий, витрішкуватий, уже з пузцем і в капроновому капелюсі у дрібних дірочках...» [5, с. 96]. Недаремно герой змальований рудим: у народній традиції цей колір символізує хитрість. Павло дійсно є хитрим, свого досягає за будь-яких умов. Коли він запрошує лісника в гості, той не квапиться, та Павло не хвилюється, оскільки знає, «що „полезні люди“ люблять поноровитися» [5, с. 108]. «Та він у нас такий, що і зробиш, і змовчить, як треба, і старшого послухає» [5, с. 98], – так говорить про сина мати. Павло зображений «з пузцем», що свідчить про його достатній матеріальний рівень. Він зверхньо ставиться до всіх у селі: «проходили люди, здоров-

калися шанобливо, на що Павло одказував, дивлячись понад їхніми головами на річку: „С-с-те!“». Під час розмови Павло «тримав руки складеними на грудях і повільно та незалежно розгойдувався, стаючи то на носки, то на підбори нових своїх черевиків, причому розп'рка на піджаці ззаду то сходилася, то розходилася» [5, с. 98]. Подібна поза свідчить про те, що герой вважає себе вищим за присутніх, напускає на себе поважний, впевнений вид, демонструючи всім свою незалежність, стійкість і зухвалість. Положення рук – деталь, яка вказує на те, що герой намагається відсторонитися від людей, не підпускає нікого до себе. Подібна портретна характеристика свідчить про бідний духовний світ героя, наголошує на його меркантильності, розкриває міщанську сутність. Тютюнник був стурбований тим, що такий тип героя набував все більшого поширення в тогочасному суспільстві, і тому розкривав справжню суть таких людей у своїх творах.

Під час психологічного аналізу новел Григора Тютюнника слід акцентувати увагу учнів на ще одному негативному типі героя, який викликає стурбованість автора. Це люди, які присвятили своє життя фанатичному служінню ідеї. Так, у новелі «Поминали Маркіяна» дружина головного героя Стеха згадувала чоловіка «молодого, кароокого, з лихоманковим блиском в очах...» [5, с. 143]; цей блиск і підтверджує фанатизм героя, його одержимість ідеєю. Коли Маркіян лежить мертвим, то «вуса йому прилипли кінцями до запалих щік, худе виснажене обличчя взялося воском, лише брови, як і при житті, були сердито зведені на переніссі» [5, с. 137], але оточуючим здавалося, що він ось-ось підведеться й крикне на всіх: «Порядок треба знать!» [5, с. 137]. Автор постійно акцентує увагу на такій портретній деталі, як вуса героя, що в даному випадку символізують його грізність, сердитість. Коли Маркіян постарів, то й «вуса не трималися врізнобч, а опали на куточки рота й просвічувалися наскрізь» [5, с. 144], а напередодні хвороби він взагалі втрачає одного вуса, бо той «осмалився» [5, с. 145]. Коли ж покійника виносили на двір, то вітер «шарпонує... вуса, розпушив їх, настовбурчив, і лице покійника стало враз не сердитим, а навіть якимось розбишакуватим веселим і добродушним» [5, с. 138]. Автор намагається у кожному із своїх героїв розгледіти людину, співчуває навіть негативним персонажам.

На особливу увагу під час психологічного аналізу малої прози митця заслуговує образ героя-дивака, що помітно вирізняється серед великої кількості інших персонажів Гр. Тютюнника. Такий герой намагається відсторонитися від реального світу, що не влаштовує його, прагне наблизитися до гармонійного світу природи. Одним із них є герой оповідання «Дивак». Це малий хлопчик,

«головою ледь до клямки дістає», але «очі в нього чорні, глибокі, як вода в затінку, дивляться широко, немов одразу хочуть збагнути увесь світ» [5, с. 131]. Акцент на очах свідчить про допитливість, відкритість, ширість дитини. Цей герой здатен сприймати красу світу, він має тонку, чутливу душу. Коли на нього хтось нагрімає, він «*підскоче, як злякане пострілом звірятко*» [5, с. 131]. На невпевненість, м'якість його натури автор натякає нам ще такою деталлю: «*пальтечко в нього товсте, а сам тонкий...*» [5, с. 132]. На образі від товариша Олесь тільки «*ніяково посміхнувся, поторкав мокрою рукавичкою тверду гулю під оком*» [5, с. 132], але така поведінка пояснюється не тим, що хлопець не вмів постояти за себе, а тим, що він проти сили, яка тільки спроможна руйнувати навколишній світ, тому його рукавичка саме «*мокра*», а гуля «*тверда*». Своєрідний контраст свідчить про протистояння героя реальному жорстокому світу. Характерними для Олеса є постійне натхнення: «*старанно скрипів олівцем і... прицмакував*» [5, с. 133], гармонійне світосприйняття: «*радісно мружився йому (сонцю) назустріч*», «*біжить... і раптом помічає, що дерева теж біжать...*» [5, с. 135]. Хлопець намагається відійти від жорстокої реальності, бо не сприймає її, про це свідчать такі моменти: «*сором 'язливо ховає обличчя в рукав*», «*глибше зарився в подушку*» [5, с. 137].

Серед диваків є також люди зрілого віку, які втрачають здатність до власних рішень і дій, своє особисте Я. Саме таким є однойменний герой новели «Нюра». Уже при першому знайомстві з ним усвідомлюєш, що це людина «*маленька*»: «*вузькоплечий і сухогрудий чоловік, обличчя якого, здавалося, ніколи не знало ні радості, ні гніву, ні печалі...*». Такий портрет є свідченням відсутності емоцій. Також це «*мляве, мов стояча вода*», обличчя «*мало один лише постійний вираз — давньої лякливої покорі*» [5, с. 146], і ця деталь свідчить про якийсь внутрішній страх виявити себе, а звідси й про неспроможність до власних рішень, про загубленість особистісного стрижня. Про це свідчать й інші портретні деталі: «*полохливі його руки, очі, брови, навіть вуха*», «*тонкі цікаві губи*» [5, с. 147], хода: «*стеле свої дрібненькі обачні кроки, ніби не по землі йде, а по тонкому льоду, під яким — прірва, ще й руки долоньками вниз наставить — не йде, а пливе, як тендітна дівчиця*» [5, с. 148]. В одязі героя особливим є те, що вбирається він «*в довге ледь не до п'ят драпове пальто з ягнячим коміром...*» [5, с. 149]. Нюра намагається втекти від людей, стати непомітним, тому під час прогулянок «*заховає голову в піднятий комір і стоїть, один носик з коміра та з-під шапки визирає*» [5, с. 149]. Та попри все Нюра є людиною чистою, м'якою, недарма автор додає до його одягу таку деталь, як «*білі, мов з лебединого*

пуху, — неодмінно білі, — валянки» [5, с. 149]. До того ж його портфель, «*хоч і учнівський... проте новий, бо доглянутий*», свідчить про охайність, дитячу ширість, чистоту. Герой такого типу не здатен до боротьби, протистояння жорстким реаліям, це людина пасивна, не діюча, він стоїть «*спиною до вітру*», не повертає шиї, а «*повільно і довго всім тулубом обертається...*» [5, с. 149]. Проте такі люди імпонують Гр. Тютюннику, оскільки вони нездатні заподіяти зло.

Серед героїв Гр. Тютюнника особливо виділяються закохані. Більшість героїв прагнуть кохання, щоб врятуватися від самотності, мріють створити велику й щасливу родину. Кохання, насамперед, є духовною сферою, яка ґрунтується на гармонійній взаємодії душ. Так, у новелі «Кізонька» вже літня жінка закохана, але почуття не взаємне. Стеха, «*худа довготелеса жінка*», тонко відчуває навколишній світ і здатна на високі почуття; коли вона дивиться на Степана, то «*в очах мука*» [6].

Для індивідуального стилю Григора Тютюнника характерним є створення саме психологічного портрету героя, оскільки автор внутрішнє передає через зовнішнє: портрет, дії, рухи, вчинки людини. Особливу увагу приділяє портретним деталям: очам, поставі, одягу, ході. В описі майже всіх своїх героїв письменник акцентує увагу на очах.

У розкритті психологічного стану героїв провідну роль відіграють **інтер'єр** і **пейзаж**. Так, героїня новели «Вуточка» — стара самотня жінка, яка з віком осліпла. Хата її стоїть «*на одишбі від великого нагірного села*», в хаті «*тхне прілою пустою*» [5, с. 182]. Ці деталі вказують на самотність, відчуженість, незахищеність жінки, змушеної постійно чекати в гості синів. Навесні, коли «*душно й солодко пахне в низовому бабиному садку тернів цвіт*» [5, с. 184], Вуточці іноді приходять листи від її синів, тоді для старої навкруги все зацвітає, оновлюється. А восени, коли стара розуміє, що сини не прийдуть, змінюється й навколишній світ: «*нижче ходило сонце, сивів... терен у низовому бабиному садку й осипався додолю в перші ранкові приморозки; ноцями в хату навідувалася сирість і липла до стін волохатими грибками...*» [5, с. 188]. Такі зміни у природі свідчать про покинутість Вуточки близькими, безнадійність подолання самотності. Кожна наступна весна зменшує її шанси на зустріч з синами, і це підтверджують такі пейзажні деталі: «*тільки Вуточчина хата, що присіла й почорнішала за зиму ще дужче, стояла посеред того весняного руху й оновлення одинока і теж ніби сліпа*» [5, с. 188]. Самотність героїні підкреслюють темні кольори: коли вона залишається одна, то знову опиняється в «*напівтемній хаті*» [5, с. 189].

Гр. Тютюнник звертає увагу на сприйняття людиною, зокрема закоханою, навколишнього

світу. В оповіданні «Зав'язь» автор вдається до психологічного паралелізму, зіставляючи зародження кохання й пробудження природи: «під полом біліє картопля: ключки повикидала, в землю про- ситьсья» [5, с. 29], «листя в садках ще тільки про- клюнулося, тому в гіллі рясно миготять дрібні, мов роса, прозеленкуваті крапельки: то зав'язь» [5, с. 32]. Головний герой сприймає все романтично: «кругом садки цвітуть» [5, с. 30], «біліє опалій цвіт» [5, с. 30]. Перше кохання приходить до хлопця ран- ньою весною, коли зацвітають сади, і ця про- мовиста деталь свідчить про вразливість першого по- чуття.

Зображення змін у природі дозволяє авторові передати різні психологічні стани героїв, наприклад образу, сум, страх. Герой оповідання «Червоний морок» згадує, як під час війни розстріляли всіх його товаришів, сам характеризує свій стан: «мабуть, уперше і востаннє за всю війну я очманів од страху» [8]. Природні явища співзвучні відчут- тям героя. Спочатку це туман: «Вітер промчав, улігся, і надріччя взялося сивиною: підіймався туман», «а туман відривається від води, упирається боками в кручі і завмирає», «туман ще дужче злігся і почав рожевіти» [8], який символізує невідомість, без- вість, є межею між реальністю й ірреальністю. Далі з'являється місяць, нагнітаючи тривожний настрій, навіть спогади: «місяць – червоний і гли- бокий, мов кратер у палаючу безодню. Хмари і кра- пельки води... пісок... і туман... набрякли густим червоним мороком» [8]. Автор постійно акцентує увагу на червоному кольорі, що є символом крові й вогню, адже у творі йдеться про смерть солдатів.

Розгул стихії змушує героя новели «На зга- рищі» Федора Несторовича знову згадати про втрату сім'ї, звуки грому асоціюються з війною. Стоячи наступного дня на згарищі, він уявляє свою хату колишньою, неушкодженою: «уздрів на тлі хмари білі стіни своєї старенької хати, перехнябленої, з потрісканою низькою призьбою...», хоча насправді «стіна почорніла, у дворі забіліли крейдяні калюж- ки...». А пейзажні деталі створюють атмосферу туги й печалі: «ліс обняв тихим шелестом листя...», а хмара «зупинилася... розгорнувши над лісом велетен- ські ворони крила» [7].

Описи природи є не тільки засобом розкриття психологічного стану героя, але й передають став- лення інших персонажів до нього. Так, навіть день похорону Маркіяна (новела «Поминали Маркіяна»), людини, яку при житті ніхто не любив, «був по- хмурий і холодний» [5, с. 137], «під обід... захур- делило» [5, с. 138], «кура надворі не вщухала, а ніби ще дужче розбурхалася на вечір» [5, с. 138]. При- мітно, що після похорону й погода покращується, неначе земля звільнюється від присутності цієї людини: «надвечір хуга втихла, хмари на заході

почервоніли, сніг стужавів і гостро заблищав... повітря стало... прозорим» [5, с. 140].

Таким чином, інтер'єр і пейзаж є важливим засобом психологізму в індивідуальному стилі Гр. Тютюнника, тому що можуть слугувати фоном або виступають контрастом, є співзвучними на- строям і переживанням героя, дають змогу роз- крити світ цінностей героя, показати його внут- рішню сутність.

Важливим засобом художнього розкриття пси- хологічного стану героїв у творах Гр. Тютюнника є внутрішнє мовлення, образи пам'яті та уяви. Учитель має простежити, щоб учні усвідомили це. Так, хлопчикова з оповідання «Дивак» вважається «маленька хата під кущем водяної папороті, а в тій хатці – він, біля віконця сидить, рибку сте- реже. Забавив – вийшов. Ніхто тебе не займе. Іди, куди заманеться» [5, с. 133]. Це відіння свідчить про прагнення гармонії, спокою, усамітнення, свободи.

У новелі «Зав'язь» розповідь ведеться від пер- шої особи, що дає можливість простежити всі ню- анси зародження, пробудження кохання головного героя. Коли юнак бачить кохану, то сам харак- теризує свій психологічний стан: «мені здається, що я ширшаю в плечах, твердішаю в ході і ось-ось підлечу» [5, с. 30]. Але в той же час кохання робить людину вразливою, сором'язливою, несміливою: «а от голосу не стає...» [5, с. 30], «у мене починають терпнути ноги і стають як мотуз'яні» [5, с. 30]. Коли ж хлопець переконується у взаємності ко- хання, то одразу змінюється його самооцінка: «сили в мене – як у вола» [5, с. 32]. Від шепоту дівчини у нього «паморочиться голова, а серце починає кала- тати, як дзвін» [5, с. 32]. Закоханість зумовлює такий перепад відчуттів, емоційні спалахи.

Внутрішнє мовлення Павла Дзякуна (новела «Син приїхав») розкриває справжню сутність цієї людини, зокрема його обмеженість та міщанську психологію. Павло тривалий час не одружувався, бо думав так: «наскладаю грошей на машину і все, що до неї треба – килими, фіранки, брезент... тоді вже й жінку шукатиму, бо як одружишся зараз, то машини вже й не купиш, лягнуть гроші на меблі, одяг та всякі дрібниці, що придумуються жінці, бо жінки всі такі» [5, с. 96]. Для нього матеріальні речі вищі за духовність, купівля машини важли- віша за створення сім'ї. Під час риболовлі Павло спочатку жалкує, що не вдягнув свій комбінезон, але миттєво в його голові спалахує думка: «Так новісінький же ще...» [5, с. 104]. Ця деталь зайвий раз розкриває його міщанську сутність, захоплення матеріальним. Отже, внутрішнє мовлення, образи пам'яті й уяви є своєрідним ключем до розуміння образу героя, дають розуміння тих чи інших вчинків.

Висновки. Результати нашого дослідження дають підстави стверджувати, що Григор Тютюнник є майстром психологічної деталі, знавцем людської душі й тонким психологом. Завдяки психологічній та емоційній потужності його твори мають глибоке виховне значення.

Оскільки творчість Григора Тютюнника, запропонована до вивчення на уроках літератури як у середній, так і в старшій школі, є яскравим зразком психологічної прози, доцільним видається аналіз творів саме в психологічному аспекті. Завдання

вчителя – зорієнтувати роботу учнів при аналізі творів таким чином, щоб вони могли визначити засоби вираження психологізму: психологічний портрет героя; психологічний паралелізм; внутрішнє мовлення, образи пам'яті й уяви; розповідь від першої особи.

Перспективи дослідження. Дана стаття лише окреслює важливі напрями подальшого вивчення особливостей психологічного аналізу малої прози Гр. Тютюнника, які потребують розвитку і поглиблення в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. **Есин А.** Психологизм русской классической литературы // Книга для учителя / А. Есин. – М. : Просвещение, 1988. – 174 с.
2. **Есин А.** Художественный психологизм как теоретическая проблема / Андрей Есин // Вестник Московского ун-та. – 1982. – № 1. – С. 17–24. – (Серия 9: Филология).
3. **Страхов И. В.** Психологический анализ в литературном творчестве : в 2 ч. / Иван Владимирович Страхов. – Саратов, 1973. – Ч. 1. – 40 с.
4. **Тютюнник Гр.** Автобіографія, щоденникові записи, листи, інтерв'ю / Гр. Тютюнник // Вічна загадка любові : Літературна спадщина Григора Тютюнника. Спогади про письменника. – К. : Радянський письменник, 1988. – 493 с.
5. **Тютюнник Г. М.** Вибрані твори : навч. посіб. / Г. М. Тютюнник, [упоряд., передм., прим. П. П. Засенка]. – К. : Грамота, 2006. – 400 с.
6. **Тютюнник Гр.** Кізонька [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrclassic.com.ua/katalog/t/tyutyunnik-grigir/925-grigir-tyutyunnik-kizonka>.
7. **Тютюнник Гр.** На згарищі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bibliotekakirov.ucoz.ua/load/ukrainskaja_literatura_1_4_klass/tjutjunnik_g_na_zgarishhi/8-1-0-296.
8. **Тютюнник Гр.** Червоний морок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrclassic.com.ua/katalog/t/tyutyunnik-grigir/947-grigir-tyutyunnik-chervonij-morok>.
9. **Фашенко В. В.** У глибинах людського буття : Етюди про психологізм літератури / Василь Васильович Фашенко. – К. : Дніпро, 1981. – 279 с.

REFERENCES

1. **Esin A.** Psihologizm russkoy klassicheskoy literatury [Psychology of classical Russian literature] // Kniga dlya uchitelya [Book for teachers]. – M.: Prosveschenie, 1988. – 174 p.
2. **Esin A.** Hudozhestvennyiy psihologizm kak teoreticheskaya problema [Artistic psychology as a theoretical problem] // Vestnik Moskovskogo un-ta. – 1982. – № 1. – Pp. 17–24. – (Series 9. Philology).
3. **Strahov I.V.** Psihologicheskii analiz v literaturnom tvorchestve: v 2 ch. [Psychological analysis in literary works: in 2 hrs]. – Saratov, 1973. – Part 1. – 40 p.
4. **Tyutyunnik G.** Avtobiografiya, schodennikovoi zapisi, listi, interv'yu [Autobiography, diaries, letters, interview] // Vichna zagadka lyubovi : Literaturna spadschyna Grigora Tyutyunnika. Spogadi pro pismennika [The eternal mystery of love: Literary Heritage Grigor Tyutyunnyk. Memories of the writer]. – K.: Radiansky pismennik, 1988. – 493 p.
5. **Tyutyunnik G.M.** Vibrani tvori : navch. posib. [Selected Works: tutorial] / [ordering, preface, notes P.P. Zasenka]. – K.: Gramota, 2006. – 400 p.
6. **Tyutyunnik G.** Kizonka [Goat] [Internet sources]. – Access mode: <http://ukrclassic.com.ua/katalog/t/tyutyunnik-grigir/925-grigir-tyutyunnik-kizonka>.
7. **Tyutyunnik G.** Na zgarischi [The ashes] [Internet sources]. – Access mode: http://bibliotekakirov.ucoz.ua/load/ukrainskaja_literatura_1_4_klass/tjutjunnik_g_na_zgarishhi/8-1-0-296.
8. **Tyutyunnik G.** Chervoniy morok [Red darkness] [Internet sources]. – Access mode: <http://ukrclassic.com.ua/katalog/t/tyutyunnik-grigir/947-grigir-tyutyunnik-chervonij-morok>.
9. **Faschenko V.V.** U glubinah lyudskogo buttya : Etyudi pro psihologizm literaturi [In the depths of human existence: Studies on the psychology literature]. – K.: Dnipro, 1981. – 279 p.

The psychological aspect of the analysis of the short story by Grigor Tyutyunnyk in literature lessons.

Makarenko L. V., PhD (Philology), Associate Professor of the Department of Slavonic Philology, Sevastopol Municipal University of Humanities, e-mail: Larisa-Sevast@ya.ru.

Karabasheva L. R., Master, Sevastopol Municipal University of Humanities, e-mail: Liliyakarabasheva@mail.ru.

The article discusses the specialities of the analysis of shories by Grigor Tyutyunnyk in the psychological aspect, in turns out the main emphasis which a teacher should make? while working with the texts of Grigor Tyutyunnyk in literature classes in high school. The attention is paid on such forms of psychological images (means for reflecting the psychological world of heroes) as portrait, landscape mentalizing, artistic details. The task of the teacher is to orient the work of students in the analysis of the works so that they can determine the means of expression of psychology: psychological portrait of the hero; psychological parallelism; inner speech, images of memory and imagination; story by the first person.

Keywords: psychology, psychological analysis, portrait, landscape, artistic detail.

Макаренко Л. В., Карабашева Л. Р. Психологический аспект анализа новеллистики Григора Тютюнника на уроках литературы.

В статье рассматриваются особенности анализа новелл Григора Тютюнника в психологическом аспекте, выясняются основные акценты, которые должен расставить учитель во время работы над текстами малой прозы Григора Тютюнника на уроках литературы в старшей школе. Внимание сосредоточено на формах психологического изображения (средства воспроизведения психологического мира героев).

Ключевые слова: психологизм, психологический анализ, портрет, пейзаж, художественная деталь.